

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα στο διαγώνισμα 31^{ης} Ιανουαρίου • για τα τμήματα διευτούς προετοιμασίας

Διδαγμένο κείμενο

A1. 2 μονάδες x 3 προτάσεις = 6 μονάδες

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Σωστό

A2. β. Αυτός που απορεί και θαυμάζει αντιλαμβάνεται ότι αγνοεί. [2 μονάδες]

A3. β. «έν αις»: αναφέρεται στο **αί επιτάττουσαι** (έπιστήμαι) [2 μονάδες]

B1.α. 3 σημεία (•) x 2 μονάδες = 6 μονάδες

γάρ: Ο σύνδεσμος αιτιολογεί μια φράση που προηγείται: «Ότι δ' οὐ ποιητική ἢ φιλοσοφία, δῆλον καὶ ἐκ τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων» (:ὅτι δεν είναι πρακτικής αξίας η φιλοσοφία, γίνεται φανερό και από εκείνους που πρώτοι φιλοσόφησαν). Συνεπώς, όλα όσα αναφέρονται εδώ αποτελούν μια προσπάθεια απόδειξης του μη χρηστικού χαρακτήρα της φιλοσοφίας.

- **φιλοσοφῶ:** Στην αρχική του ετυμολογική σημασία (< φιλῶ + σοφία) το ρήμα σημαίνει «αγαπῶ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην Πολιτεία (475b) του Πλάτωνα λέγεται: καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας [εἶναι σωστὸ που καλεῖται ἡ φιλοσοφία ἐπιστήμη τῆς ἀληθείας] (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993b19-20). Γί' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα. Ἢδη, λοιπόν, από την αρχαιότητα το ρήμα φιλοσοφῶ άρχισε να αποκτά την ειδικότερη σημασία που έχει και σήμερα: στοχάζομαι, αναζητώ και ερευνῶ σε έκταση και βάθος τη φύση των πραγμάτων και την αλήθεια των όντων, τη γνώση, τις αξίες κ.λπ.

Ο Αριστοτέλης τοποθετεί στην αφετηρία της φιλοσοφίας, μιας κατεξοχήν λογικής δραστηριότητας, ένα πάθος, τον θαυμασμό. Το συγκεκριμένο πάθος δεν κινητοποιεί μόνο τη φιλοσοφική σκέψη, αλλά επεκτείνεται και κυριαρχεί σε αυτήν, γίνεται φορέας της φιλοσοφίας και διέπει κάθε βήμα του φιλοσοφημένου ατόμου. Σχετική είναι και η σημασία του όρου «θαυμάζω»:

- **θαυμάζω :** μένω έκθαμβος, νιώθω έκπληξη για κάτι. Το ρήμα δεν μπορεί να αποδοθεί πλήρως στα νέα ελληνικά, καθώς περιλαμβάνει τόσο την έκπληξη (ευχάριστη ή δυσάρεστη, άρα και την αμηχανία) όσο και την περιέργεια και τον θαυμασμό. Το θαυμάζειν αποτελεί και για τον Πλάτωνα αρχή της φιλοσοφίας: μάλα γάρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γάρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη [εἶναι ἔντονα ο φιλόσοφος βιώνει τὴν έκπληξη καὶ τὸν θαυμασμό. Καὶ δεν εἶναι ἄλλη ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας παρά ακριβῶς αὕτη] (Θεαίτητος 155d).

Εἶναι εμφανές ότι με την επιλογή του ρήματος «θαυμάζω» ο Αριστοτέλης παραπέμπει ευθέως στον πλατωνικό Θεαίτητο. Στο κείμενό μας «τό θαυμάζειν» θα συνδεθεί ευθέως με τη φιλοσοφική «άπορίαν». Από αυτό το σημείο ο φιλόσοφος δεν μιλά πια γενικά για τη σοφία, αλλά για τη Φιλοσοφία, καθώς το βάρος πέφτει πλέον στην αγάπη για την ίδια τη σοφία. (Θωμάς Ακινάτης). τὸ θαυμάζειν: Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί έναρθρο απαρέμφατο αντί για αφρημένο ουσιαστικό, δίνοντας έτσι έμφαση στον ενεργητικό, προσωπικό χαρακτήρα της φιλοσοφικής δραστηριότητας.

- **Επιλογή ενός εκφραστικού τρόπου:**

I. Με το νῦν η έναρξη του φιλοσοφεῖν τοποθετεῖται ανά πάσα στιγμή στο παρόν, οποτεδήποτε αρχίσει κάποιος να φιλοσοφεί με αφετηρία την περιέργεια (εκκίνηση της φιλοσοφικής αναζήτησης για τον κάθε άνθρωπο). Με την αιτιατική τὸ πρώτον η απώτατη έναρξη του φιλοσοφεῖν τοποθετεῖται κάποια στιγμή στο

παρελθόν, όταν λόγω της δικής τους έκπληξης και περιέργειας εμφανίστηκαν οι πρώτοι φιλοσοφημένοι άνθρωποι (εκκίνηση φιλοσοφίας για το ανθρώπινο είδος).

II. Εναλλακτικά: Η ευρεία χρήση χρονικών προσδιορισμών (και νῦν και τὸ πρῶτον, ἐξ ἀρχῆς, εἶτα) που αποδίδονται σε ρηματικούς τύπους παρελθοντικού χρόνου (ἤρξαντο...!...θαυμάσαντες.../διαπορήσαντες) αποτελεί εκφραστικό τρόπο με τον οποίο ο Αριστοτέλης παρουσιάζει εδώ την ιστορική εξέλιξη της φιλοσοφίας, καθώς απουσιάζουν οι αυστηρές χρονολογικές αναφορές.

III. Εναλλακτικά: με την σωστή παρουσίαση / τεκμηρίωση του χωρίου «Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες» **μπορεί να γίνει δεκτό και το παράδειγμα «οἶον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως», είτε αναφερόμενο μόνο στο περὶ τῶν μειζόνων, είτε και στις δυο φράσεις, τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων / περὶ τῶν μειζόνων.**

B1.β. 4 σημεία (•) x 1 μονάδα = 4 μονάδες

Εἰ τοῖνυν μόνῃ ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἢ τῶ λόγω χρωμένη καὶ ἢ τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἥτις ἐστὶ φιλοσοφία, χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται ... περιεχούσης: Ο Αριστοτέλης, εντός της υποθετικής αναδιατύπωσης των παραπάνω σκέψεών του, αποδίδει στη Φιλοσοφία τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, με βάση τα ποία υπερτερεί έναντι των άλλων επιστημών:

- «ἔχουσα τὴν ὀρθότητα»: Η Φιλοσοφία έχει ως οπλισμό της την ικανότητα της ορθής κρίσης (ή τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα / τὴν ὀρθὴν κρίσιν / ἀναμάρτητον φρόνησιν).
- «καὶ ἢ τῶ λόγω χρωμένη»: Για την επίτευξη του στόχου της χρησιμοποιεί τη λογική, τον ορθό λόγο.
- «καὶ ἢ τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα»: Διαθέτει την ικανότητα της συνολικής θεώρησης του αγαθού (ή τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα / τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν), μπορεί δηλαδή να συλλάβει ολοκληρωμένα και με ακρίβεια το αγαθό στο οποίο αποσκοπεῖ ο άνθρωπος.

- **κυρίως ἀγαθόν / ὅλον ἀγαθόν:** Ο Αριστοτέλης ορίζει το ἀγαθόν ως το τέλος, τον σκοπό μιας σειράς ανθρώπινων πράξεων: ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὸ τέλος τῶν ἀνθρώπων πρακτῶν (Ηθικά Εὐδήμια 1218b11-12). Κυριολεκτικό και ολικό ἀγαθόν είναι εκείνο που δεν αποτελεί μέσο για την επίτευξη ενός ἐπόμενου σκοπού, αλλά είναι ο ἀπώτατος σκοπός και η τελική κατάληξη του ἀνθρώπινου βίου. Κατὰ τον Αριστοτέλη το κατεξοχὴν ἀγαθόν είναι η ευδαιμονία: ζωὴ σπουδαία. Τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τὸ τέλος ἀγαθόν, ὅπερ ἦν ἢ εὐδαιμονία (Ηθικά Εὐδήμια 1219a27-28).

Η σύνδεση του «αγαθού» με την έννοια του τέλους είναι παρούσα στο σύνολο του αριστοτελικού έργου. Η ηθική φιλοσοφία διέπεται από έναν έντονο τελεολογικό χαρακτήρα.

Αποτέλεσμα των χαρακτηριστικών της φιλοσοφίας: «χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται».

[+ προαιρετικά, η ανάπτυξη της φράσης]

B1.α. 5 σημεία (•) x 2 μονάδες = 10 μονάδες

- Ο Γρηγόρης Κωσταράς στο δοθέν κείμενο, αναλογιζόμενος τον αφορισμό του Διογένη του Λαέρτιου ότι «ο φιλόσοφος είναι κυνηγός της αλήθειας», τονίζει ότι ο φιλοσοφημένος στοχαστής αναζητά την αλήθεια με πάθος. Η έξοχη αυτή αναλογία καθιστά απολύτως σαφή την σχέση του φιλοσόφου με την έρευνα και τον στοχασμό. Η φιλοσοφία είναι **καθαρή και αυτοτελής** μορφή γνώσης που απορρέει από τις πρώτες αρχές και αιτίες, όπως τονίζει ο Αριστοτέλης. **Η σκέψη του καθηγητή Κωσταρά αφορμάται αναμφίβολα από το πρώτο διδαγμένο απόσπασμα** από τα Μετά τα Φυσικά του Αριστοτέλη.
- ὥστ' εἶπερ ... τινος ἔνεκεν: Από το παρόν εδάφιο προκύπτει ότι η αναζήτηση της γνώσης προϋποθέτει τη συνειδητοποίηση της **ἀγνοίας** μας. Το εδώ επιχείρημα έχει υποθετική μορφή (εἶπερ...): Εφόσον λοιπόν συνειδητοποιήσουμε το **γνωστικό αδιέξοδο** στο οποίο βρισκόμαστε, νιώθουμε πλέον την επιθυμία να δώσουμε εξηγήσεις σε όσα μας απασχολούν για να ξεφύγουμε από την ἀγνοία μας και να οδηγηθούμε στη γνώση. Αυτός είναι και ο λόγος που μας ωθεί να ασχοληθούμε με τη φιλοσοφία, (το εἰδέναι) και **ὄχι κάποια πρακτική χρησιμότητα** (οὐ χρήσεως τινος ἔνεκεν).

Επιπλέον, μέσω της φιλοσοφίας επιδιώκεται η ουσιαστική και σταθερή γνώση (τὸ ἐπίστασθαι).

- **ἐπιστήμη:** ακριβής γνώση. Αντίστοιχα, το ρήμα ἐπίσταμαι σημαίνει «γνωρίζω καλά», «γνωρίζω με βεβαιότητα». Κατά τον Αριστοτέλη η ἐπιστήμη συνδέεται άμεσα με τη λογική λειτουργία του ανθρώπου: «ἐπιστήμη δ' ἅπασα μετὰ λόγου ἐστὶ» (Αναλυτικά Ὑστερα, 100b10). Η ἐπιστήμη υπερβαίνει την απλή εμπειρική μάθηση αλλά και τη γνώση μιας τέχνης. Αποτελεί σύνολο τεκμηριωμένων γνώσεων σε συγκεκριμένο και διακριτό τομέα του επιστητού.
- ὡσπερ ἄνθρωπος (...) ἐλεύθερος (...) οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὖσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν: **Μέθοδος της αναλογίας.** Ο Αριστοτέλης παραλληλίζει τη φιλοσοφία με τον ελεύθερο άνθρωπο. Η συσχέτιση της φιλοσοφίας με την ελευθερία μόνο τυχαία ή εξωτερική δεν είναι. **Η φιλοσοφία στοχεύει στην αναζήτηση της αλήθειας, άρα προωθεί την απόκτηση της καθαρής γνώσης.** Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που ο Αριστοτέλης την χαρακτηρίζει «ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν», ὅπως επισημαίνεται και στο παράλληλο κείμενο. Αναπτύσσεται περαιτέρω η ιδέα που προηγήθηκε: Η ἐπιστήμη αυτή είναι αποδεσμευμένη από κάθε σκοπιμότητα και πρακτική χρησιμότητα. Αποτυπώνεται και ένα σχόλιο του φιλοσόφου για την ιστορικότητα της φιλοσοφίας. Μόνο ένα ελεύθερο πνεύμα μπορεί να φιλοσοφήσει αληθινά (συγχρονία φιλοσοφίας), καθώς και ότι μόνο όταν οι προσοδεύσει μια κοινωνία στην ελευθερία, ευδοκμεί ο φιλοσοφικός λόγος (διαχρονία φιλοσοφίας).
- **Οι δυο στοχαστές, λοιπόν, αναπαράγουν την ιδέα ότι στον πυρήνα της φιλοσοφικής γνώσης δεν βρίσκεται η χρηστικότητα και η ανάγκη (ὅπως συμβαίνει με άλλες ἐπιστήμες) αλλά η ελευθερία:** Ὅπως δηλαδή ο ελεύθερος άνθρωπος υπάρχει μόνο για τον εαυτό του, ὁμοίως λειτουργεί και η φιλοσοφία. **Η ελευθερία αποτελεί την ουσία της φιλοσοφίας,** καθώς δεν περιορίζεται από προϋποθέσεις και δεσμεύσεις. Αν υφίσταντο ὅροι στην αναζήτηση της αλήθειας, τότε δεν θα μιλούσαμε για γνήσια φιλοσοφία. **Αυτή είναι και η ιδιοτυπία του φιλοσοφικού στοχασμού, που καθιστά την φιλοσοφία ως «από τις ἐπιστήμες τη μόνη ἐλεύθερη»,** δίχως να υπόκειται σε εξαναγκασμό ή σκοπιμότητα. Ο φιλόσοφος, ως εραστής της γνώσης, γίνεται «ἐπιθυμητής της σοφίας» και της «αλήθειας φιλοθεάμων», σημειώνει ο Κωσταράς δανειζόμενος και ορισμένες φράσεις της πλατωνικής «Πολιτείας». **Αναγνωρίζεται βέβαια από τον Κωσταρά η πρακτική ή τυχόν «τεχνική» εφαρμογή της φιλοσοφίας στη ζωή,** αλλά αυτό δεν αποτελεί αυτοσκοπό, ούτε και υπάρχει η φιλοσοφία γι' αυτό. (Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ... προϋποθέσεων και δεσμεύσεων). **Ο καθηγητής Κωσταράς μάλιστα φτάνει να συσχετίσει τη φιλοσοφία με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου,** γιατί φιλοσοφώντας ο άνθρωπος γίνεται ελεύθερος.

B3.

α- Σωστό, β- Λάθος, γ- Σωστό, δ- Λάθος, ε- Σωστό

B4. παρεΐσακτη λέξη:

1. προϊόντες ⇒ δ. προοικονομία
2. τέχνην ⇒ β. αποκοτιά
3. εἰδέναι ⇒ γ. οπτικός
4. διαγωγήν ⇒ β. διεξοδικός
5. ῥαστώνην ⇒ α. ραδιόφωνο

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Ξενοφώντας, *Ελληνικά*, 6.4. 6&9

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο	Νεοελληνική απόδοση
<p>εἰ δὲ μὴ ἔξοι ὁ δῆμος ὁ Θηβαίων τὰπιτήδεια, ὅτι κινδυνεύοι καὶ ἡ πόλις αὐτοῖς ἐναντία γενέσθαι. ἄτε δὲ καὶ πεφευγότες πρόσθεν πολλοὶ αὐτῶν ἐλογίζοντο κρείττον εἶναι μαχομένους ἀποθνήσκειν ἢ πάλιν φεύγειν. (...)</p> <p>[6.4.9] ἐπεὶ δὲ ὠπλιζόντο ἑκάτεροι καὶ πρόδηλον ἤδη ἦν ὅτι μάχη ἔσοιτο, πρῶτον μὲν ἀπιέναι ὠρμημένων ἐκ τοῦ Βοιωτίου στρατεύματος τῶν τὴν ἀγορὰν παρεσκευακῶτων καὶ σκευοφόρων τινῶν καὶ τῶν οὐ βουλομένων μάχεσθαι, περιόντες κύκλω οἱ τε μετὰ τοῦ Ἰέρωνος μισθοφόροι καὶ οἱ τῶν Φωκῶν πελτασταὶ καὶ τῶν ἰππέων Ἡρακλεῶται καὶ Φλειάσιοι ἐπιθέμενοι τοῖς ἀπιούσιν ἐπέστρεψάν τε αὐτοὺς καὶ κατεδίωξαν πρὸς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Βοιωτῶν ·</p> <p>ὥστε πολὺ μὲν ἐποίησαν μεῖζόν τε καὶ ἄθροώτερον ἢ πρόσθεν τὸ τῶν Βοιωτῶν στρατεύμα.</p>	<p>(Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Θηβαίων λογάριζαν)¹ καὶ ὅτι ἀν σταματούσε ὁ ἀνεφοδιασμός τῆς πόλης, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ στραφεῖ ὁ λαὸς ἐναντίον τους. Ἐπειδὴ πράγματι καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν προηγουμένως ἐξοριστεῖ σκέφτονταν ὅτι ἦταν προτιμότερο νὰ σκοτωθοῦν πολεμώντας παρὰ νὰ γυρίσουν πίσω στὴν ἐξορία. (...)</p> <p>Καὶ ὅταν ὠπλιζόταν κάθε παράταξη ἀπὸ τις δυο κι ἦταν πια φανερό ὅτι θὰ γίνεῖ μάχη, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀφοῦ εἶχαν ξεκινήσει νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ βοιωτικὸ στρατόπεδο οἱ πραγματευτές/ἐμποροὶ καὶ μερικοὶ βοηθητικοὶ/ ἀχθοφόροι κι ὅσοι δὲν ἤθελαν νὰ πολεμήσουν, ἐνῶ (τους) περικύκλωναν οἱ μισθοφόροι που ἀκολουθοῦσαν τὸν Ἰέρωνα καὶ πελταστὲς τῶν Φωκῶν καὶ ἀπὸ τους ἰπτεῖς οἱ Ἡρακλεῶτες καὶ οἱ Φλειάσιοι ἐπιθέμενοι (μὲ τὴν ἐπίθεσή τους) σὲ αὐτοὺς που ἀναχωροῦσαν τούς ἀνάγκασαν νὰ κάνουν μεταβολὴ καὶ τούς καταδίωξαν (/κυνήγησαν) ὡς τὸ στρατόπεδο τῶν Βοιωτῶν ·</p> <p>ἔτσι (συνεπῶς) ἔκαναν τὸ βοιωτικὸ στρατεύμα πολὺ πιο πολυάριθμο καὶ πυκνὸ ἀπ' ὅτι πρὶν.</p>

Γ2. 2 μονάδες x 5 σημεῖα (•), με υποχρεωτικὴ τὴν ἀναφορὰ στα ἐντονα γράμματα = 10 μονάδες.

Στο παρόν μικροκείμενο ὁ ἱστορικός παρουσιάζει τὶς ἀντίπαλες παρατάξεις τῶν Λακεδαιμονίων κ̄αι τῶν Θηβαίων νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴν μάχη. Καθὼς τὸ ἔδαφος ἀνάμεσα στὶς δυο στρατιές ἦταν πεδινὸ, οἱ Λακεδαιμόνιοι τοποθέτησαν μπροστὰ ἀπὸ τὴ φάλαγγά τους τὸ ἰππικὸ τους, ἐνῶ ἀπέναντί τους παρατάχθηκαν οἱ Θηβαῖοι.

- Ἀπὸ τὴ μια, **το ἰππικὸ τῶν Θηβαίων** ἦταν «μεμελετηκός», **ἐξασκημένο δηλαδὴ**, χάρι στους πολέμους με τους Ὀρχομενίους καὶ τους Θεσπιεῖς.
- Ἀντίθετα **το ἰππικὸ τῶν Λακεδαιμονίων** βρισκόταν ἐκεῖνο τὸ χρονικὸ διάστημα **σε κακὴ κατάσταση** («πονηρότατον»), καθὼς
- οἱ πολὺ πλούσιοι «**έτρεφαν**», **κρατοῦσαν σε ἀδράνεια δηλαδὴ τὰ ἀλογὰ τους**
- καὶ μόνο ὅταν **κηρυσσόταν ἐπιστράτευση** παρουσιαζόταν ὁ κάθε καβαλάρης σύμφωνα με τὶς διαταγές που εἶχε (/ ὁ διορισμένος στο πόστο του - «ἤκεν ὁ συντεταγμένος»), ἐπαιρνε τὸ ἄλογο κι ὅσα ὄπλα του ἔδιναν καὶ ξεκινούσε γιὰ τὴν ἐκστρατεία.
- Ἐξάλλου **στο ἰππικὸ υπηρετοῦσαν οἱ λιγότερο γεροδεμένοι καὶ φιλότιμοι (φιλόδοξοι) στρατιῶτες** («οἱ τοῖς σώμασιν ἀδυνατώτατοι καὶ ἤκιστα φιλότιμοι»).

¹ Ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμιπερίοδο (συνεχιζόμενος ἐξαρθημένος λόγος)

Γ3.α. 1 μονάδα για το περιεχόμενο κάθε κελιού, με υποχρεωτική την αναφορά στα έντονα γράμματα = 5 μονάδες.

▪ <u>ἐαυτῶν</u> : Αυτοπαθητική Αντωνυμία (γ' προσώπου)	επιλογή ενός: <u>ἀντίταξον / πρόταξον</u>
▪ <u>αὐτοῖς</u> : Επαναληπτική Αντωνυμία	επιλογή ενός: <u>ἀντιτετάχθαι / προτετάχθαι</u>
▪ <u>ἐκεῖνον</u> : Δεικτική Αντωνυμία	

β. 1 μονάδα x 5 λέξεις = 5 μονάδες

- τρισί(ν) ▪ τρίς
- συνῆψα
- ἤσθημαι
- λελόγισμαι

Γ4.α. 1 μονάδα x 2 μετατροπές + 1 δικαιολόγηση = 3 μονάδες.

- **ὅτι** δὲ καὶ **πεφευγότες εἶησαν / εἶεν** πρόσθεν πολλοὶ αὐτῶν ἐλογίζοντο κρεῖττον εἶναι μαχομένους ἀποθνήσκειν ἢ πάλιν φεύγειν.
- Επελέγη ο σύνδεσμος **ὅτι** για την εισαγωγή της δευτερεύουσας αιτιολογικής πρότασης, επειδή η μετοχή συνοδεύεται από το μόριο **ἄτε** - **αντικειμενική αιτιολογία**.

β. 1 μονάδα x 2 μετατροπές = 2 μονάδες

«**ὀπλιζομένων ἐκατέρων** καὶ ἐπεὶ πρόδηλον ἤδη ἦν ὅτι μάχη ἔσοιτο (...)

γ. 1 μονάδα x 5 σημεία (•), με υποχρεωτική την αναφορά στα έντονα γράμματα = 5 μονάδες.

- Η πρόταση που εισάγεται με το **ὥστε** είναι **κύρια** (κρίσεως),
- επειδή δεν υπάρχει άλλη κύρια στην περίοδο ².
- Η χρονική πρόταση εισάγεται με το **ἐπεὶ** γιατί δηλώνει το **προτερόχρονο**.
- και εκφέρεται με **οριστική** (ιστορικού χρόνου) γιατί δηλώνει το **πραγματικό** (στο παρελθόν).
- Η χρονική πρόταση εισάγεται με το **πρὶν** και εκφέρεται με **απαρέμφατο** γιατί δηλώνει το **υστερόχρονο**.

² οι μαθητές θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν την πρόταση ως συμπερασματική, ἀρκεί να εννοήσουν ρήμα από την προηγούμενη ημιπερίοδο ως εξάρτηση της δευτερεύουσας και εκφορά της κύριας. Σε αντίθετη περίπτωση να μη γίνει δεκτή η απάντησή τους.